

Usnesení a doporučení Výboru pro krajinu, vodu a biodiverzitu (VKVB) k problematice ekologických limitů těžby hnědého uhlí

Usnesení

Na základě předložených studií „Posouzení sociálních dopadů u jednotlivých obcí a dotčeného regionu z pohledu zvažovaných variant prolomení limitu těžby uhlí“, „Posouzení ekonomických dopadů z pohledu zvažovaných variant prolomení limitu těžby uhlí“ a dalších materiálů zpracovaných jak na podnět Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, tak dalšími subjekty, VKVB doporučuje podpořit a definitivně potvrdit variantu 1 – neprolomení limitů těžby hnědého uhlí, což znamená ponechání v platnosti usnesení vlády č. 444 z 30. října 1991, s výjimkou již schváleného posunu na Velkolomu Bílina dle usnesení vlády č. 1176 z 10. září 2008.

Odůvodnění

Žádná z dosud zpracovaných studií neprokázala skutečně celospolečenskou ekonomickou a sociální potřebu rozšíření těžby ani v krátkodobém a ani v dlouhodobém horizontu. Dále studie nepotvrdily riziko nebo ohrožení bezpečnosti České republiky při neprolomení limitů těžby a ani nepřinesly objektivní přehled názorů širokého spektra občanů České republiky, jaké cíle mají být v krajině Podkrušnohoří sledovány a jaké nakládání s krajinou společnost preferuje.

Všechny varianty, které počítají s prolomením limitů těžby, zničí další zbytky již narušené krajiny a poruší rovnováhu mezi ekonomikou, sociální soudržností, životním a kulturním prostředím tohoto území.

Žádná studie neobsahuje komplexní SWOT analýzu všech aspektů dopadů jednotlivých variant a nebyla zpracována analýza možných scénářů vývoje a dopadů na krajinu ze všech hledisek a časových horizontů udržitelnosti.

Kromě scénářů operujících potenciální nezaměstnaností v jednom z ekonomických oborů nejsou navíc řešeny možné závažné důsledky v dalších oblastech společnosti: žádná nám známá studie se nezabývá legislativně právními aspekty jak z hlediska českého právního prostředí (zejména z pohledu územního plánování a případného vyvlastnění), tak z hlediska celoevropského. Česká republika je smluvní stranou řady mezinárodních dokumentů, mezi které z hlediska udržitelného rozvoje patří k nejvýznamnějším Evropská úmluva o krajině. Prolomení limitů těžby, se kterým nesouhlasí dle průzkumů cca 70 % obyvatel ČR, je porušením hned několika článků této úmluvy, ke které se ČR ratifikací zavázala a tato vláda se k jejímu textu hlásí.

Současný dynamický technologický vývoj výroby, zpracování a ukládání energie a vývoj zpracování a sofistikovaného využití hnědého uhlí pro chemický a technologický průmysl jako strategické suroviny ukazuje, že právě záměr jeho spalení v energetických zařízeních, navíc s nízkou účinností, je hazardem jak se zdravím a udržitelností života na severu Čech pro další generace, tak i neefektivním plýtváním neobnovitelným bohatstvím.

Obraz České republiky jako země, která chce pokračovat v těžbě uhlí pro teplárenské účely způsobem, který byl charakteristický pro období direktivního rozhodování o společenských otázkách, je nežádoucí.

Doporučujeme proto, aby se vláda České republiky hlouběji zabývala skutečnou koncepcí trvalé udržitelnosti vývoje území našeho státu a stanovila priority jejího rozvoje pro další generace ve všech jeho aspektech včetně řešení již neudržitelného ohrožování zdraví obyvatel emisemi ze spalování uhlí v domácnostech.

VKVB doporučuje zahájit komplexní a řízený útlum těžby v tomto území a doporučuje se soustředit na vybudování kvalitní Koncepce nového uspořádání krajiny po ukončení těžby, které nastaví jasná pravidla a vizi pro její obyvatele. Právě v krajině, která byla v nedávných desetiletích radikálně měněna v důsledku historických společenských změn bez širší společenské diskuse, je potřebné hledat všechny cesty k její regeneraci a zapojení do života lidí, kteří v ní žijí, a usnadnění rozvoje mnohem širších ekonomických a společenských funkcí. Významným potenciálem je i posílení takových funkcí severočeské krajiny, pro které v jiných částech České republiky nejsou z nejrůznějších důvodů podmínky.

Jedním z takových prostředků může být i ponechání vybraných a koncepčně promyšlených částí rozsáhlých ploch výsypek po ukončení těžby řízené i přirozené přírodní sukcesi, která může těmto částem krajiny přinést vysokou přidanou hodnotu nejen z environmentálního hlediska, ale i z hlediska ekonomického, sociálního a kulturního při výrazném ušetření finančních prostředků na rekultivace. Tento přínos ukazují již zrealizovaná území a taková vize vrátí obyvatelům severní Čech jistotu pro život současné i budoucí generace a dlouhodobě i přinese důvěru v rozhodování vlády České republiky.

Výsledek hlasování 12. října 2015: pro 14, proti 0, zdrželi se 2 (z 28 členů).

Doporučení

Problematika těžby hnědého uhlí je významně spjata i s problematikou následných rekultivací a obnovy původních krajinných funkcí na území rozsáhlých ploch výsypek po ukončení těžby. Dlouhodobé sesedání neumožňuje snadné umísťování náročnějších staveb. Zkušenosti z řady těžebních oblastí ukazují, že na členitém povrchu technicky nerekulitovaných výsypek, které nebyly zarovnané, vznikají desítky vodních ploch různého charakteru a postupně se zde utvářejí velmi pestrá a druhově bohatá společenstva. Útočiště zde nalezla řada ohrožených druhů, především ptáků, obojživelníků i bezobratlých, ale také rostlin a hub. Pro mnoho z nich se dnes jedná prakticky o poslední lokality výskytu v naší krajině. (Vznik obdobných prvků ekologické stability v krajině je požadován zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. v rámci vytváření systému ÚSES.)

Často jsou však tato samovolně vzniklá cenná území zničena v rámci nevhodných a velmi nákladných rekultivací, při kterých jsou nahrazována technicky pojatými „biologickými“ rekultivacemi (především vysázením monokultur mnohdy nepůvodních dřevin, založením homogenního travního porostu na odvodněných pozemcích apod.). Na některých místech byl v minulosti nevhodně vmícháván popílek a škvára obsahující zdravotně rizikové látky do nejsvrchnějších půdních vrstev.

Z řady studií porovnávajících druhovou rozmanitost výsypek rekultivovaných s pomocí tzv. přírodě blízké obnovy a technicky rekultivovaných výsypek jasně vyplývá řádově vyšší druhová rozmanitost a početnost populací na terénně neupravovaných výsypkách. Větší prostor

pro přírodě blízkou obnovu tak vzhledem k obrovské rozloze výsypek představuje velký potenciál pro ochranu ohrožených organismů a obnovu biologických funkcí krajiny po těžbě.

Klimaticky, morfologicky, geologicky i krajinářsky je území pánve (Oháreckého riftu) jedinečné a může tak v budoucnu doplnit mozaiku současně chráněných území a ekosystémů s bujnou atraktivní přírodou blízkou vzácné divoké přírodě, srovnatelnou s národními parky, avšak v nízké nadmořské výšce a tedy jiných klimatických podmínkách a jinou potenciální vegetací a ekosystémy než stávající národní parky. Z hlediska turistiky se po vyčištění ovzduší v oblasti předpokládá atraktivní výjimečnost území nejen pro Českou republiku, ale i pro severní sousedy z Německa i Polska.

Je tedy žádoucí, aby obnova krajiny probíhala i ve prospěch přírodní krajiny, k posílení biodiverzity i samotné přírody, ekosystémových služeb, aby se tak po ukončení těžby stala významným zdrojem rekreačního, osvětového, výzkumného a turistického zájmu a posílila turistickou ekonomiku regionu. Je nepřijatelné, aby špatně nastavené rekultivace likvidovaly stanoviště ohrožených druhů. Tzv. přírodě blízká obnova by se měla stát rovnocennou alternativou dosud převažujících lesnických, zemědělských a hydrických rekultivací prováděných v rámci biologických rekultivací. Tyto typy rekultivací je třeba změnit směrem k cílenému vytváření členitého povrchu, využívání regionálních travních směsí či přirozenější druhové a věkové skladbě lesních porostů a také zastavit využívání geograficky nepůvodních druhů.

Toto doporučení se týká především těch částí výsypek, které mají plnit biologické funkce, nikoli ostatních ploch určených pro nezbytné hospodářské a speciální rekreační využití a infrastrukturu. Cílem není, aby byla veškerá plocha výsypek určena pro přírodě blízkou obnovu, ale pouze efektivní provádění biologických rekultivací. Text apeluje na to, aby byl v praxi ve spolupráci s biologi mnohem významněji využíván tento ekonomicky i přírodovědně příznivý fenomén a podporována vize přírodně atraktivní krajiny.

Shrnutí doporučení

Je žádoucí, aby obnova krajiny probíhala za výrazné úspory vynakládaných prostředků na rekultivace a tím i ve prospěch přírodní krajiny, k posílení biodiverzity i samotné přírody a ekosystémových služeb, aby se tak po ukončení těžby stala též významným zdrojem osvětového, geoturistického a výzkumného zájmu.

Problematika bude dále detailněji sledována a na základě dalších informací by Výbor mohl přispět ke konkrétním doporučením, jež by upřesňovaly plány, které v této poškozené krajině již jsou a na pečlivě vybraných prostorech (cca stovky hektarů) by výbor též doporučil efektivní rozvinutí fenoménu přírodě blízké obnovy i přirozené sukcese v časně spolupráci těžbařů a přírodovědců.

Výbor apeluje, aby byly včas přijaty takové legislativní úpravy, které by umožnily ve spolupráci s biologi ochranu cenných přírodně vzniklých biotopů a umožnily mnohem významnější využití tohoto ekonomicky i přírodovědně příznivého fenoménu v praxi pro vznik přírodně atraktivní krajiny.